IN-NAHLA

TA'

AGOSTINO LEVANZIN

GAZZETTA TA' CULL GIMGHA BIEX TGHALLEM U TIDDEFENDI IL POPLU

Ille tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Ġiebha żeŭġ dac li għaraf ħallat il ħelu ma'l meħtieġ.

IL POETA LATIN ORAZJU.

7. **17 TA' OTTUBRU 1908.** **L-EUUEL SENA**

FTEHIM.

In-"Naħla" joħroġ cull nhar ta' Sibt, f'il għaxija.

Il ħlas tiegħu hu:— għal ta'l Belt, ħames xelini f'is-sena; għal ta' barra mill Belt, sitt xelini f'is-sena; u għal ta' barra minn Malta, seba xelini f'is-sena. Dan il ħlas isir b'il kuddiem, u jista jsir b'is-sitt xhur jeŭ b'it-tliet xhur ucoll.

Hadd ma jista jissieħeb għal inkas minn sena; u jecc ma jgħarrafnix, għallankas ħmistax kabel, li ma fi ħsiebux igedded, ingħoddu bħala 'msieħeb għa's-sena ta' ŭara.

l-ebda 'rcevuta ma tgħodd jecc ma tcunx iffirmata b-ismi. Min iħallas ta' sena b'il kuddiem ingiblu f'il ġurnal tnax l-avvis żgħar b-xejn; min iħallas ta' sitt xhur, b'il kuddiem, ingiblu erbgħa biss ma tul is-sena; u min iħallas ta' tliet xhur b'il kuddiem, ŭieħed biss.

Min icun irid icompli jgib l-avviż żgħejr jeŭ acbar iħallas scond ma niftehmu.

Cull imsieħeb, li jcun ħallas, jista jistaksini cull xorta ta' mistoksija basta li tcun serja, onesta u meħtieġa, u jena nŭieġbu.

In-nies ta'd-dar ta'l imsieħeb icollhom id-dritt jagħmlu il mistoksijiet ucoll.

Cull min igib għaxar imseħbin ġodda, 'ntuh tiegħu, għal sena b-xejn.

F'in-"Naħla" ŭegħduna li għandhom jictbu daŭna is-Sinjuri, li huma il fjur ta'l chittieba b'il malti:—

G. Borg. M. A. M. D. Id-Direttur ta'l Ġonna Pubblici;— Ġusè Bosco ta' Bona;— Censu Busuttil, l-Ispettur ta'l Iscbejjel ta'l Gvern;— il Patri Majjistru Lorenz Caruana. O. P.;— Valerju Caruana. P.L.;— L-Ispettur G. Darmanin-Demajo, P.L.;— A. German, P.L.;— Ġanni Gulia. C.F. M.D.;— A. Lucchese. P.L.;— Il Curunell u Professur Lorenz Manché, M. D.;— in-Nutar C. Micallef De Caro;— E. Mifsud Axiak, P.L.;— V. Mifsud-Bonnici;— G. Muscat-Azzopardi. P.L.;— A. Muscat-Fenech;— Il Cav: u Prof: Napuljun Tagliaferro, li chien Direttur ta'l Educazzjoni;— G. Vassallo;— il Canoncu Vella ta' Għaŭdex;— George J. Vella ta'l Cajr;— il Professur Temistocle Zammit. M.D. id-Direttur ta'l Mużeŭ;— Ġusè Zammit. P.L. u oħrajn.

Għal premjijet jista jidħol m'hux biss min icun imsieħeb iżda min jixtri il ġurnal ucoll, basta jokgħod għal ftehim li jcun hemm avżat f'in-"Naħla".

Il manoscritti ma 'nreġġhuhomx lura.

L-ittri għandhom jimbagħtu collha il Belt, 37, Strada S. Giovanni fejn isir ucoll cull ftehim fuk l-avviżi ecc.

EMIGRAZZJONI.

Nistħajjel li x'ŭħuc igħidu li: "Chemm il mniefaħ sejjer iddum tredden fuk din l-imbierca emigrazzjoni? Hemm tant fuk hiex titħaddet, sib xi ħaġ'oħra u din chissirha."

Jecc ġbidt ftit f'it-tul għamiltu apposta; għaliex nifhem li f'dana il mument l-ebda qŭistjoni ma hi actar ta'ħtieġa minn dic ta'l l-emigrazzjoni li tcarcar maħha il qŭistjonijiet l-oħra ta'l frustieri u ta't tkankil f'Malta ta'l cummerċ u ta'l industriji. Hemm, tasseŭ, ħafna ħŭejjeġ sbiħ oħra li fukhom ŭieħed jista jitħaddet u jati pjacir, iżda kabel il pjacir u il ġmiel hemm il bżonn ta'l ħobż u il qŭistjoni ta'ż-żakk tiżbok lil l-oħrajn collha. Mela ħalluni ingħidilcom l-aħħar chelmtejn fuk dina l-emigrazzjoni u nati tmiem.

Xi sena u nofs ilu cont tħaddit ma'l Ammirall Fisher u ma's-segretarju Merewether fuk dina il qŭistjoni u meta stakseŭni il għala il maltin ma riedu jafu bl-ebda mod bl-emigrazzjoni ŭiegibthom li ŭaħda m'ir-raġunijiet chienet dina: li m'hux b'iżżejjed billi il ŭieħed tgħidlu emigra, jecc ma tgħinux u ma tiftaħlux għajnejh chif, u fejn għandu jemigra. X'jisŭa li lil

üieħed ċaccar tgħidlu mur il Canada, mur l-Argentina jecc dana f'għomru lankas biss l-isem ma jcun katt sama ? Cullħadd jakta kalbu. Hemm bżonn, cont għedtilhom, li jsir Uffiċċju apposta għal l-emigrazzjoni biex jieħu l-informazzjonijiet minn Barra, minn għand il Conslijiet, fejn hemm bżonn ta' xogħol, x'xorta ta' xogħol hemm bżonn, b'chemm ħlas, il clima jüietix lil maltin, il ħajja hijiex għalja jeü lè, u imbagħd, f'il cas li jcun jakbel lil xi maltin li jmorru hemm, jinħtieġ li il Conslu ingliż ta' hemm jilkaħhom hu, jsibilhom fejn jistchenneü sa jakbdu jaħdmu u jakbeż għalihom f'cull praspura li jsibu ruħhom fiha; u m'hux jitilku għal għonk it-triek bla ma jafu fejn sejrin n fiex sejrin isibu ruħhom.

Dina l-idea tiegħi chienet għoġbot ħafna lil l-Ammirall Fisher u chien üiegħdni li l-eüüel darba li chellu jitchellem ma'l Gvernatur chien bi ħsiebu jchellmu fuk-ha u jħajru biex jagħmel dana l-Uffiċċju. Jecc kallux jeü le ma għadda minn għala üidnejja katt. Is-Sur Merewether ucoll chien ha interess cbir għal dina l-idea u conna kattajna xi tlieta jeü erba siegħat nitħadtu flimchien fuk dina il qüistjoni u chien żamm xi notament biex jitchellem ma'l Gvernatur fuk dina il ħaġa. Issa jecc chellmu jeü lè ma nafx, għaliex katt ma semmejna iżjed dina il ħaġa f'id-darbtejn l-oħra li chellimtu minn dac iż-żmien il haün.

Biss naħseb li chiecu il maltin icollhom min igħinhom sgur li jitħajru gozz, gozz biex imorru jimbxu xortihom f'art oħra; u jecc, imbagħad, f'loc li jemigraü üieħed, üieħed għal bieb Alla, jistudjaü xi art fejn b'il ħidma daüc li jmorru jistgħu jgħixu tajjeb, u jitilku taħt id-direzzjon ta' xi ħadd li jifhem u li jista jmixxihom u jaħchimhom seüüa, naħseb li dina il ħaġa tinfed aħjar.

Mela f'il cas li icollna bżonn nemigraü aħjar il *colonizzazzjoni* (li nitilku flimchien taħt cap u f'art üaħda) m'il l-*emigrazzjoni* (li nitilku üieħed, üieħed għa'r-rasna, cullħadd għa'r-rieħu).

Nati tmiem billi fi ftit cliem, niġbrilcom dac li għedt f'daün it-tliet articoli.

(*a*) L-eüüel nett hemm bżonn, biex intaffu il għacs li aħnafih li ma nagħmlux garanziji lil frustieri u li ma ntuhomx il flus biex jagħmluhom.

(*b*) Li tħabbtuha f'is-sengħa, f'il ħlasijiet u fl-imgieba ma'l frustieri ħalli cullħadd ihaddem lilcom.

(*c*) Li jecc ma ninfdux b'dana nitolbu lil Gvern li jagħmel Cummissjoni biex tistudja chif tkankal il cummerċ u xi industriji.

(*d*) Li jecc dana ma jcunx b'iż-żejjed, naħsbu biex nemigraü bħal ma jagħmlu ġnus oħra.

(*e*) Li kabel nemigraü nisttħarrġu tajjeb lil xi ħadd fuk il pajjis li sejrin fih, u li imorru fejn is-sengħa tagħna hi meħtieġa u fejn nafu l-ilsien ta'l pajjis.

(*f*) Li aħjar chiecu jsir Uffiċċju m'il Gvern biex igħin u jiftaħ għajnejn il Maltin fejn għandhom jemigraü u biex icollhom min jakbeż għalihom fejn imorru.

(*g*) U fuk collox li üieħed jara chif ikankal *colonizzazzjoni* ta' xi pajjis, fejn isir pajjis ieħor malti, bħal ma saru pajjisi ingliżi l-Istati Uniti ta'l America u l-Aüstralja.

Dina hi il fehma tiegħi, jecc haüa xi ħadd li jithimha aħjar jiċtibli u inüiegħbu m'il l-aħjar li naf.

Pro Infantia.

Nhar il Ħadd li għadda, chif cont ħabbart, saru it-taħditiet f'Ħal Kormi, minn xi membri ta's-"SOCIETA' PRO INFANTIA" fuk it-trobbija ta'l üliet biex ma jmutux ras fuk ras chif kiegħed jiġri.

Il Cappillan Dun Emanüel Pace D.D. dac il bniedem li il Kormin għandhom igħożżu ħafna għal ħeġġa, għa't-tieba u għal l-intelligenza tiegħu, ġabar fis katgħa nies ġmielha, u is-Sur Muscat Azzopardi beda jitchellem biex ifiħem lil Kormin għal fejn saret dina is-Soċjetà, min chienu il membri tagħha u x-morna nagħmlu hemm. Üara dan ressak li's-Sur Levanzin, l'it-Tabib Inglott u li's-Sur Cesareo, li chellhom jitchellmu, u talab l'innies li jisimgħuhom seüüa għaliex dac li geü igħidulhom chien għal gid tagħhom. Malli spiċċa, u chien applaüdit, beda jitchellem is-Sur Levanzin li kal li scond il fehma tiegħu, biex it-tfal ma jmutux bl-eluf, ma hux b'iż-żejjed li üieħed igħallem lil l-ommijiet ireddgħu tajjeb u li jnaddfu il fliexchen-ta'-rdigħ.

Jinħtieġ li üieħed jinżel actar f'il fond sa jiltaka ma'l pedamenti billi jgħallem u jiftaħ il għajnejn fuk il għażla f'iż-żüieġ u fuk dac collu li jagħmel ħsara f'il ħin ta'l generazzjoni. Jecc tarbija titüieled b'il ħuttafa, b'il biċċa, b'il fakar ta'd-demm, b'ix-xejra għal mard ta's-sider, għal ta'l kamar, m'hux b'iż-żejjed billi tħarisha m'il l-ingiesa.

Hemm bżonn li id-dar icollha il pedamenti tajba, u daüna il pedamenti huma is-saħħa ta' l-omm u ta'l missier. U üara li bi xbiha fehimhom m'il l'aħjar li sata daüna il ħüejjeġ tant meħtieġa, spiċċa u beda jitchellem it-Tabib Inglott fuk l-irdigħ b'dic l-esperjenza li taüħ erbgħin sena tħarriġ f'il professjoni. Uarajh tchellem is-Sur Cesareo u üera li l-eüüel üieħed li ħabb ħafna it-tfal chien Cristu stess; u għalecc min jaħdem għalihom icun kiegħed jogħġob lil Cristu stess. Tħaddet fuk l-irdigħ b'il flixcun u għad li ma hux ta's-sengħa kal erba chelmiet ta' fejda sbieħ üisk. Chien hemm xi ħames mitt ruħ jisimgħu.

F'numri oħra ingib xi ħaġa actar f'it-tul biex cullħadd icun jista jitgħallem xi ħaġa minn dac li intkal. Daüna it-taħditiet f'il campanja kiegħdin jagħmlu ġid bla tarf.

AĦBARIJIET TA' MALTA.

Nhar il Ħamis ta'l gimgħa l-oħra f'xi nofs-inhar niekes qüart fejn id-Düana, f'il ħanut "St: Gerald's Shop" sar ktil icreħ ħafna. Saver Galea, *ta'd-Djamrit*, bin Ġużepp u li għandu xi 49 sena, chellu x-igħid xi ħaġa ma martu Marì Carmen, u chelma iġġib il l-oħra Saver saħan seüüa u intilef hecc bl'ibleħ li spara b-revolver għal ingħas martu u middha minn tulha fl'art. Üara xi nofs siegħa mietet u ħalliet üarajha erba t-tfal jibcu it-telfa tagħha. Marì Carmen chien għad għandha xi 40 sena. Il Magistrat Fiteni, f'il-5 ta' üara nofs-inhar għamel l-aċcess, u Saver minnufih ġie arrestat m'il Pulizija.

Dana il ktil ta'cull mument u li sar moda għal cull xejn sar ħaġa cherha üisk għal'l pajjisna, u hemm bżonn li jsir ħakk kalil m'il ħatjin biex jintgħata esempju, u biex pajjisna ma jeħux fama hecc ħażina li aħna il maltin, għal cull ħaġa ta' xejn, natu b'is-sicchina u noħorġu ir-revolver.

Bħal meta üarda maltija m'il l-actar sbiħ tcun kiegħda titbexxak biex tfeüüaħ u tgħaxxak bi ġmielha lil cullħadd u tigi maħsuda minn mingel kalil, hecc giet m'il mingel chiefer ta'l meüt maħsuda, fl'4 ta' dan ix-xahar,

BENEDETTA MAMO

xbejba ta' ħmistax il sena, tajba, ħelüa u maħbuba minn cull min chien jafha għal l-imgieba tagħha. Ja Alla ati sabar lil krabatha, u lilha il mistrieħ ta' dejjem !

ELIA VELLA.

Il Mistoksija oħt il Għerf

Chemm jildu l-annimali ? (P. B. Il Belt).

L-iljunfant, u il gemel-mara, id-debba u l-iljuna jildu actarx ŭieħed biss;. iżda l-iljuna xi dakkiet tagħmel sa ħamsa jeŭ actar f'dakka ucoll. Il fenca mansa hi 'msemmija għal cotra ta' żrameċ li tagħmel; tibda tiled meta jcun għad għanda biss sitt xhur, u tferraħ seba botonijiet f'is-sena, u cull boton icun fih minn erbgħa sa tnax jeŭ iżjed! Jecc titlak par fniec flimchien għal erba snin u ma toktlilhom l-ebda żarmuċ milli jildu, u tħalli ucoll da'ż-żrameċ ibejjtu flimchien, għandec issib ma dŭar il miljun u qŭart ta' fniec imnisslin collha m'il l-eŭŭel par li tlakt. Il fniec cotru tant fl-Aŭstralja li chellhom joħolku ligi biex jekirduhom. F'in-New South Wales ma dŭar elfejn ruħ huma impjegati biex ma jagħmlux ħaġ'oħra ħlief jekirdu daŭna il fniec. F'il pajjis ta' Victoria, fl-Aŭstralja, m'il 1870 l-haun, intefku ma'l 100,000 lira biex jekirdu daŭna il fniec; n hemm imŭiegħed rigal cbir lil min għandu ħila jsib xi ħaġa li biha jekridhom għal collox..

Liema huma l-ogħla monumenti ta'd-dinja ? (G. G. Misida).

It-Torri Eiffel ta' Parigi	984 pied
Il Monument ta Washington fl' Istati Uniti, (America)	555 ,,
Il Piramida il Cbira ta'l Egittu	451 ,,
Il Piramida ta's-Sultan Shafra fl-Egittu	447 ,,
It-Torri Torazzo, fi Cremona (Italja)	396 ,,
It-Turretta ta'l Campnar ta Bruges f-il Belgiu'	350 ,,
Li Statŭa ta'l Libertà ta' Bartholdi hi 105 piedi għolja bla ma ngħoddu id-djadema tagħha; iżda it-tul minn riġlejn l'istatŭa sa tarf it-torca li kiegħda iżżom f-ida hu ta' 137 pied u 9 puzieri. Hi kiegħda fuk piedistall ta'l granit, għoli 83 pied. Bniedem, tŭil sitt piedi, jecc ipoġġi b-sakajh fuk ix-xuftejn ta'l ŭiċċ ta' dina l-istatŭa chemm chemm jilħak b-idejh il ħŭiegeb tagħha. Cull għajn, min rocna għal rocna, hi tŭila kama sabiħa.	
It-Torri Giralda ta Siviglia fi Spanja hu għoli	275 pied.
It-Torri ta' l-Asinelli (Bolonja) fl-Italia	274 ,,
Il monument ta' Bunker Hill fl'Istati Uniti ta'l America	221 ,,
Il Monument ta' Londra	202 ,,
It-Torri Immejjel ta' Pisa, fl-Italja	179 ,,
Il Colonna ta' Lulju, f'Parigi	164 ,,
L'Arc Trionfali ta' Parigi	163 ,,

Lil M. G. (Sliema)

Trid taf fejn tieħu it-tifla biex tbiddlilha ftit l-arja ŭara il marda li chella ? Ħudha f'il "Lucanda Zammit" Strada St: Antonio No 7 u 8, Ħal Lija, fejn hemm cmamar cbar u mdaŭŭlin, ichel m'il l-aħjar u nadif; fejn tcun mokdi b'il ħeffa u il ħlas hu moderat ferm. Jecc tipprova nitma li toħroġ tiftaħar.

Chemm ilhom jeżistu il ħŭienet tal cafe' ? (P. S. Il Belt)

Fl-1,563 chien hemm ġà elfejn ħanut ta'l cafè f'il Cajr. Is-Sultan Ŭigi Erbatax xorob l'eŭŭel chiccra cafè li saret fi Franza fl-1,644. Dac iż-żmien libbra cafè chienet tkum 5 liri u 16 il xelin.

L'eŭŭel ħanut ta'l cafè li nfetaħ f-Londra chien dac ta' Edwards, f-Newman's Court, fl-1652. L'eŭŭel ħŭienet ta'l cafè dehru f-Parigi fl-1672; u sa żmien is-Sultan Ŭigi Ħmistax chien hemm ġa ma's-600. Il-lum il ġurnata fi Franza jaħlu ma'r-ratlejn u nofs cafè f'is-sena cull ras; u m'hux actar minn qŭart f'is-sena cull ras fl'Ingħilterra. Iżda f'il Brażil jaħlu ma's-7 t-irtal f'is-sena cull ras.

Tasseŭ li haŭn belt taħt l-art. ? (B. C. Ħamrun).

Iva. F'il Galizja, pajjis ta' l-Aŭstrija hemm belt taħt l-art li jisimha "Il Belt ta'l minjieri il mielħa" u li fiha igħammru ma dŭar l-elf ruħ. Din fiha sa cnisja u palazz fejn jinġabru il capijiet ta'dic il belt. Collox hu maktuħ ġo'l melħ, u f'il cnisja hemm ħafna statŭi minkuxa f'il melħ stess.

Chemm ikum il frott fl-America ? (R. B. L. Isla).

D'is-sena l-eŭŭel cirasa li laħket fl'America giet m'il California. Meta imbagħtet f-Cicago giebet il prezz ta' disa xelini cull cirasa !

Tasseŭ li haŭn nies li għandhom żeŭġ t-iklub? (A. L. L'Imsida).

Iva. Soper, ħaddiem ingliż minn Londra, għandu żeŭġ t-iklub. U il carpintier american Durr, ma ilux, offra biex ibieħ iż-żeŭġ klub li għandu għal ŭara meŭtu.

F'il pajjis ta' Pensilvanja, fl-America, jinsab certu raġel li jismu King u li m'hux biss għandu żeŭġ t-iklub, iżda għandu ucoll żeŭġ saffi custilji ŭieħed fuk l-ieħor.

Chemm tiflaħ macna ta' vapur ta'l art ? (R. B. Ħal-Luka).

Macna ta' vapur ta'l art tiġbed daks li jiġbdu disa mitt żiemel marbutin flimchien.

Tasseŭ li haŭn carti cambjali ta' tliet ħabbiet il ŭaħda ? (A. M. Il Belt).

Iva. F'il Paragŭaj huma użati hafna il carti cambjali ta' tliet ħabbiet il ŭaħda. Biex tibblacca iż-żarbun tħallas tnejn minn daŭna il cambjalijiet; iżda b-ŭaħda minnhom tixtri, fi żmienu, ħmistax il larinġa, jeŭ tliet bananiet jeŭ dollieħa.

Liema hi l-aħħar moda fi'l biljetti ta'l visti ? (B. S. Ħal Tarxien)

Barra minn Malta daħlet draŭŭa sabiħa ħafna f'il biljetti ta'l visti. Minn-naħħa 'l ŭaħda jcun fih it-torok u id-dar fejn ŭieħed jokgħod, biex min jcun irid iroddlu iż-żjara jsib ir-captu malajr fejn jokgħod. Dina, għal bliet cbar bhal ma hemm barra, hi cumdità cbira uisk.

Jiena għandi lucanda u nixtiek nara x-nagħmel biex niġbed in-nies. Tista ittini xi idea sabiħa ? (P. B. L'Imdina).

Iva. F-Parigi, ŭieħed proprietarju ta' lucanda gietu dina l-idea sabiħa ferm, biex jiġbed in-nies għal għandu. Fuk cull bieb ta' camra hemm numru. F'l-aħħar ta'cull xahar dana il proprietarju jarfa lotterija ta'n-numri ta'l bŭieb ta'l cmamar li fihom icunu kiegħdin igħammru in-nies, u min jitlagħlu in-numru ta'l bieb tiegħu jieħu b-rigal xahar chera franc f'il camra li jcun kiegħed fiha.

Chif tgħalli il bajd minngħajr ma tkiegħdu fl-ilma. (P. L. Sliema.)

F-ŭaħda mill'akŭa lucandi ta' Londra sabu il mod chif igħallu il bajd minngħajr ma ikiegħduh ġo l-ilma. Daŭna għandhom bħal caxxetta bl-elettricità li meta ikiegħdu il bajd fiha, ŭara minuta u nofs jcun lest għal l-ichel.

Min chien l-eŭŭel ŭieħed li tela f'ballun ? (P. C, Ħ'Attard.)

L'eŭŭel tnejn li telgħu fl'arja f-ballun chienu l-aħŭa Montgolfier, u dana ġara f'il belt ta' Annonay, fi Franza, fi'l 5 ta' Ġunju ta'l-1783.

Liema huma l-actar catacombi antichi f'id-dinja ? (A. M. Calcara).

Huma daŭc ta's-slaten ta'l belt ta'Tebe, li saru ma dŭar erba-t-elef sena ilu. F'il catacombi ta' Ruma hemm midfunin ma dŭar is-sitt miljun ruħ ; u f'daŭc ta' Parigi hemm midfunin ma' dŭar it-tliet miljuni.

Chemm jitŭieldu nies fl-Inghilterra? (M. M. Misida).

Jitŭieldu ma dŭar il 120 ruĥ cull siegħa.

Liema huma l'ogħla Campnari ta'd-dinja? (A. B. Żejtun).

Ta'l Cnisja ta' Ulm	530 pied
Ta'l Cadidral ta' Colonja	515 ,,
Ta'l Cnisja ta' S. Nicola ta' Amburgu	465 ,,
Ta'l Cadidral ta' S. Stiefnu ta' Vienna	453 ,,
Ta'l Cadidral ta' Amiens	424 ,,
Ta'l Cadidral ta' Salisbury	404 ,,
Ta'l Cadidral ta'San Paŭl ta' Londra	404 ,,
Ta'l Cnisja ta' Notre Dame ta' Anversa	402 ,,
Id-Duomo ta' Firenze	393 ,,
Ta'l "Hotel de Ville" ta' Bruselles	370 ,,
Ta'l Cadidral ta' Milan	360 ,,
Ta'l Cadidral St. Patrick ta' New York	330 ,,
Ta'l Cnisja ta' St. Ansgar, ta' Bremen	324 ,,
Ta'l Palazz ta'l Board of Trade ta' Cicago	322 ,,
Ta'l Cadidral ta' Norwich	318 ,,
Ta'l Cnisja ta't-Trinità fi New York	284 ,,
Ta'l Cadidral ta' Lincoln	265 ,,
Ta'l Cadidral ta' Canterbury	235 ,,
Ta'l Cadidral ta' Notre Dame f'Parigi	220 ,,
Ta'l Cadidral ta' Ely (Ingnilterra).	215 ,,
Ta'l Cnisja Protestanti ta'l Belt Valletta	200 ,,

Lil M. P. (Bormla).

Tixtiek taf għand liema ħajjat tmur biex icolloc libsa meħjuta suret in-nies?

Ma għandec bżonn xejn titkankal u tigi il Belt, għaliex hemm Bormla għandcom lil Ġanni Valenzia, li hu ħajjat m'il l-aħjar u jista jħabbatha f'il ŭisa ma'l ħajjata ta'l Belt. Jiena ħett għandu għal żmien twil u dejjem ħriġt cuntent, għaliex iħejt dejjem fuk l-aħħar moda u id-drappijiet tiegħu huma dejjem m'il l-aħjar. Ipprova għandu u ara chif ma jibdielecx.

Lil E. Valenzia. (Bormla)

Il għaref Monsinjur Alfredo Mifsud D.D. Canoncu ta'l Cadidral u Bibljotecarju, dac li chiteb dic l-opra famusa "Sovranità inglese in Malta" li giet imfaħħra minn cullħadd u li għaliha cullħadd kiegħed igħoddu bħala ŭieħed minn daŭc li l-actar jifhmu fl'Istorja tagħna, għal din il mistoksija tiegħec "jecc il Maltin chienux jistgħu jsiru Cavalieri ta' S. Ġŭann" ŭiegibni:—

"F'iż-żmien li chien isaltan fuk Malta l'Ordni Gerosolmitan biex issir "Cavalier ta'l Ġustizzja" ta' dana l'Ordni chien jinħtieġ li tcun tŭielidt f'il-limiti ta' ŭieħed m'il prijorati magħrufin m'il-Istatuti ta' dana l'Ordni.

Malta, biex katt ma jista jiġri li malti jilħak Gran Mastru. u b-hecc icun jista jaħchem fuk dana il pajjis, ma daħħluha katt f'il-limiti ta' l-ebda prijorat, u għalecc daŭc collha li chienu jitŭieldu f'di'l gżira chien, magħdudin bħala mitŭielda barra m'il-limiti ta'l prijorati collha u għalecc ma chienu jistgħu jcollhom katt l-unur li jilħku Cavalieri.

Daŭc li chienu jitŭieldu fi Skallija u li chienu imnisslin minn demm malti jeŭ imħalltin miegħu, geŭ dana l-aħħar id-dispensati m'il prova rigorusa ta'n-nobbiltà ta'n-naħħa ta' l-omm, actarx biex ma jatu il jedd lil l-ebda malti li jippretendi li Malta b'xi mod chienet magħduda f'il limiti ta' daŭc il prijorati li chellhom id-dritt li min jitŭieled fihom jista jsir "Cavalier." Fost daŭn ta'l aħħar nistgħu insemmu lil Cavalieri Parisio u Agras.

Il Maltin, u l-actar f'daŭna l'aħħar snin, geŭ imzejjnin b'il "CROCE D'ORO AD HONOREM" bħal ma chienu il Cardinal Fabrizju Xiberras, il Baruni Bascal Xiberras, il General Michiel Xiberras u bosta oħrajn.

Il Maltin chienu ucoll jistgħu jiġu magħduda bħala "CAPPELLANI CONVENTUALI" u bħala "CAPPELLANI TA'L OBBEDIENZA;" li chienu jiġu imkassmin fost il prijorati u jgħixu f'il Cŭnvent. Daŭna chellhom ħafna privileġġi u chienu jistgħu jilħku f'ħafna postijiet sbiħ.

Chien hemm ucoll id-"DONATI" u is-"SERVJENTI TA'L ARMI." Il Maltin chienu jistgħu jsiru minn daŭna ucoll. Id-"Donati" chienu jgibu in-"nofs salib," u cull Berġa chien icollha ŭieħed, illi chien jieħu il ħsieb tagħha. Ara ucoll il paġna 26 ta'l ctieb tiegħi "Sovranità inglese in Malta."

It-tŭiegiba ma tistax tcun isbaħ u aħjar. Milli kiegħed nara l-imsieħbin ta'n-"Naħla" għandom vantaġġ li ma bħalu, li il mistoksijiet tagħhom jiġu imŭieġba m'il l-egħref nies li għandna, u li huma katt ma chienu jistgħu forsi jakilgħu tŭiegiba minn għandom. U min hu dac li ma għandux bżonn jistaksi xi ħaġa? U minn hu dac li ma jridx li iŭieġbuh l'egħref nies ta'l pajjis?

Lil Alfredo Borg. (Il Belt).

Staksejtni ingħidlec meta chellu bidu f'Malta l'użu ta'l għonnella fost in-nisa tagħna. Il mistoksija hi sabiħa ħafna iżda hi ħaġa tkila ŭisk biex ŭieħed iŭieġbec chif tixtiek.

Nista ngħidlec li il għonnella hi il mant li chienu jgibu fuk rashom in-nisa ta'l antic, u nista ngħidlec ucoll li il għonnella ta'l ħarir ma hix ħlief iċ-ċulkana ta'r-raħal magħmula minn drapp li jkum actar flus.

Jiena tlabt lil bravu Professur Temistocle Zammit M. D, li hu id-Direttur ta'l Mużeŭ tagħna u għalecc jifhem ħafna f'il ħŭejjeġ antichi ta' pajjisna u dana ŭiegibni:—

"Hi ħaġa diffiċli ħafna li ŭieħed isib il bidu ta'l użu ta'l għonnella-ta'r-ras. Hi ħaġa sgura iżda, li l-istess ghata ta'ras, ftit mibdul, li f'daŭna iż-żmienijiet jużaŭ f'is-Sorija u f'pajjisi oħra ta'Lvant. F'daŭc l-inħaŭi jgibu iċ-ċulkana imŭaħħla ma' kaddhom u xi drabi hi ħaġa ŭaħda ma'd-dublett. Fostna, iżda, iċ-ċulkana ma hi imŭaħħla katt." Dana hu dac li stajna inŭieġbuc aħna; jecc xi ħadd irid igħidilna xi ħaġa aħjar merħba bih.

Lil S. D. (Hal Axak).

Il mistoksijiet tiegħec iridu ftit ta'l ħsieb; u il mistoksijiet gejjin gozz gozz. Hu mela ftit ta' l paċenzja, malli jasal ŭaktec inŭieġbec.

Lil G. Darmanin. (L-Isla).

Il mistoksija tiegħec bgħattha lil Patri Gundisalv Camilleri, il bravu predicatur dumnican. Malli jibgħatli ir-risposta, inŭieġbec.

Lil P. M. (Hal Luka).

Il bravu sacerdot Dun Vincenz Vassallo ta' r-Raħal tiegħec bagħatli "Storja ta' Hal Luka" sabiħa ferm, actar ŭisk milli xtakt int. Iżda billi hi ftit tŭila ingibielec il kuddiem malli icolli il ŭisa.

Lil C. Barbara, Navy Contractor. (Il Birgu).

Neŭŭilli xi mument daŭc id-documenti li semmejtli ħalli narahom u ncun nista natic parir fukhom.

Lil G. Mifsud. (Hal Axak).

Il mistoksija tiegħec bgħattha għand tliet periti m'il l-aħjar li għandna: P. Calleja, A. Lupi u R. Pitrè. Malli nirciev i ir-risposti, inŭieġbec.

IL CLERU MALTI

Haŭn xi ftit chiesħin, biex ma ngħidx injuranti, li ħargħuha moda li cull kassis jeŭ patri li jaraŭ għaddej, iridu jgħaddu iż-żmien bih u għalchemm ma jitħajrux jatuh fastidju. Cull tant ucoll tismagħhom jakbdu xi parlata u igħidu sarbut ħmerijiet contra il Cleru biex juru ċar u tond li ma kraŭ katt l-Istorja tagħna; għaliex chiecu daŭc il bluhat ma chienu joħorgulhom katt minn fommhom.

Jiena dehirli li għandi f'in-"Naħla" inŭiegeb lil daŭna, billi nurihom u ingegħilhom imissu b-idejhom li il kassisin u il patrijiet tagħna jisthokkilhom m'hux żeblieħ iżda l-acbar rispett, għaliex il Cleru tagħna dejjem kabeż għal'l poplu biex jiddefendi id-drittijiet tiegħu, dejjem gieb ruħu tajjeb u ta esempju xierak u ta' lil Malta ħafna m'il l-actar għorrief fost uliedha u li bosta minnhom għamlulha unur cbir m'hux biss fostna iżda f'pajjisi oħra ucoll. L'eŭŭel nett ma għandniex ingibu ruħna ħażin ma ħadd, u ħadd ma għandu dritt jagħmlu. Cull ħadd għandu id-dritt jaħsibha chif irid, u jecc ma jcunx jaħsiba bħalec ma għandec l-ebda dritt li iżżebilħu. Jecc ŭieħed għogbu jsir patri jeŭ kassis xi dritt għandec li tiddieħac bih għaliex ma ħux *liberali* jeŭ *modern* bħalec ?

U tista issejjaħ lilec innifsec *liberali* meta ma tatix lil'l għajrec il-*libertà* li jaħseb chif irid ? Irrispetta immela il fehma ta' cullħadd, l-actar jecc ma togħġbocx dic il ħaġa tagħmiliex; iżda li inti iżżeblaħ il fehma ta' dac li ma jakbelx miegħec hu l-eŭŭel nett nukkas ta' educazzjoni u it-tieni hi prusunzjoni cbira li tippretendi li cullħadd għandu jakbel f'il fehma miegħec u l-actar meta b'dina il fehma tiegħec tcun sejjer imkarrak.

Mela, ŭeġġaħ b'kalbec collha lil Cleru Malti għaliex dana dejjem chien għalic sejf u tarca biex iħarislec iddrittijiet tiegħec contra l-egħdeŭŭa. Ma sibtux forsi miegħec, f'cull tkankila li saret biex ma nħallux lil frustier jirfisna u jerdgħilna demmna? Insejt forsi li fl-Istorja tagħna hemm mictubin b'ittri ta'd-deħeb l-ismijiet ta' Mannarinu u ta' Dun Michiel Xerri ? Insejt forsi jeŭ katt ma krajt li il Cleru tagħna dejjem ta' lil pajjis ħafna nies cbar u għorrief li jagħmlu unur lil cull pajjis ? Taf inti li ta il Cardinal Xiberras, il General ta' l Agostinjani, Micallef, l-aħŭa Magri, lil Bencini, lil Patri Inglott, lil Panzavecchia u lil Pullicin, Retturi ta' l Università, lil Kaddis Patri Bjaġju de Opertii, Fundatur ta' l Ordni ma' S. Camillo de Lellis, li ta' il Brighella, lil Cumbo, l-Amato, lil Spiteri Fremond, lil Rigord, lil Burlò, barra minn tant nies cbar oħra f'ix-xjenzi, f'il letteratura, f'is-snajja sbiħ, f'il ħidma għal pajjis, u li biex ma ntaŭŭalx sejjer għal issa inħalli isimhom. Jidhirlec li dac il Cleru li jati lil pajjisu nies hecc cbar u għorrief ħakku iż-żeblieħ ta' xi erba żunżilli chiesħin u injuranti li il għerf tagħhom collu kiegħed f'il ftit romanzi ta'*s-sixpence* li kraŭ, u li jiena sgur katt ma giethom il curżità li jakraŭ l-Istorja ta' pajjishom biex jintebħu li f'cull paġna glorjusa li jsibu għadhom jaraŭ stampat l-isem ta' xi kassis jeŭ patri.

Dana kiegħed ingħidu għaliex cullħadd jaf li jiena ma inhiex fanaticu u lankas bigotta, iżda b'daks hecc ma għaddieli katt minn rasi li nonkos lil Cleru m'il kima li tisthokklu. Il kassis f'Malta ma hux Ministru ta'l Cnisja biss iżda patrijott m'il l-actar imħeġġa biex jakbżu għa'd-drittijiet ta'l pajjis, u għalecc min ma jakbilx f'xi fehmiet magħhom għandu jirrispettahom bħala difensuri tiegħu u ta'd-drittijiet ta'l pajjis.

Ingħid bħal x'ŭħud li għandna xi kassisin jeŭ patrijiet injoranti, xħaħ, għażżenin. Forsi ma hemmx tobba jeŭ avucati jeŭ nutari jeŭ nies ta' professjonijiet u snajja oħra, injoranti xħaħ u għażżenin ucoll ? Forsi f'il professjonijiet l-oħra collha ma hemmx min jiżlok xi żelka bħal ma forsi cull tant jiżlok xi kassis ? U chemm huma f-Malta il kassisin jeŭ patrijiet li jonksu mid-dmir tagħhom ? Ftit, tgħoddom fuk subgħajc. U jidhirlec li għandec tonkos m'il kima lejn il Cleru għaliex ħargu minnu nofs tużżana li jagħmlulu ftit ta'l għajb u li forsi jinsabu fih għaliex chienu sfurzati m'il familja tagħhom biex jilbsu iċ-ċokka jeŭ is-suttana. Ma hemmx forsi xi ftit disonesti f'il professjonijiet l-oħra ucoll ? Għandna 'mela nitilfu ir-rispett tagħna collu lejn l-avucati jeŭ lejn it-tobba għaliex hemm xi żeŭġ avucati li jberbxu xi ħaġa, jeŭ għaliex hemm xi żeŭġ tobba li jagħmlu xi abbuż ?

Le, fjur ŭieħed ma jagħmilx rebbiegħa sħiħa, u ix-xemx, għalchemm għandha ftit tbajja fuk ŭiċċha għadha, katt ma nakkset m'id-daŭl tagħha. Inħarsu lejn id-disgħa u disgħin tajba u m'hux lejn il ŭieħed ħażin, u biex incunu nafu aħjar it-tajjeb ta' dana il Cleru glorjus sejjer nibda minn numru ieħor ingib il ħajja, u fejn nista ir-ritratti, ta' l-egħref patrijiet u kassisin Maltin li chellna, sabiex b'hecc ŭieħed icun jista jirrispetta aħjar lil Cleru Malti. Nuri ucoll is-sehem li dana il Cleru ħa biex jakbeż għal'l pajjisna u l-unur li għamel lil Malta f'pajjisi oħra. U l-eŭŭel ħajja u l-eŭŭel ritratt li sejrin jidhru f'in-"Naħla," f'in-numru li gej, icunu daŭc ta'l Cardinal malti Xiberras, bniedem li għamel unur cbir lil Malta fost il frustieri u li ismu jixrak li ma jmut katt fl'Istorja tagħna.

★

STORJA TA'L PAPIET

VI.

S. EVARISTU.

Saltan għal disa snin, seba xhur u jumejn. Gie maħtur f'is-sena 112 u miet f'is-sena 121.

Meta il Cnisja ta' Gesŭ Cristu chienet kiegħda iġġarrab b'sabar u b'ħila li ma bħalom, il killa ta'l egħdeŭŭa ħorox tagħha, chellha bżonn ta' cap kalbieni, għaref u mimli b'il ħeġġa biex imixxiha f'it-triek ta'r-rebħ. Dana il mexxej sabitu f'S. Evaristu li laħak ŭara S. Anacletu f'is-sena li semmejna.

Jingħad li dana il Papa tŭieled actarx f'Antiocja, iżda hu sgur li missieru chien lhudi u li chien imnissel m'il pajjis ta' Betlem.

Iċ-Ciacconio, il Bianchini, l-Oldoino, il Bona, il Mabillon u għorrief oħra ifaħħru ħafna il-ligijiet li ħalak dana il Papa biex imixxi aħjar il Cnisja, u l-actar daŭc fuk iż-żŭieġ.

Faħħruh ucoll ħafna S. Ireneŭ, S. Ottatu, S. Epifanju u Santu Ŭistin għal ħeġġa u għal ħrara cbira li bihom chien ikaŭŭi il klub ta' daŭc il ħafna insara kalbiena li la chienu jibżgħu m'it-theddid lankas m'it-turmenti ħorox li chienu iġarrbu biex jistkarru it-tŭemmin ta' Gesù Cristu.

Fi żmienu chien kiegħed isaltan, bħala Imperatur ta' Ruma, Trajjanu u chien kiegħed ifittex li jagħmel ħafna opri cbar biex bihom jorbot ismu għa'ż-żminijiet ta' ŭara; iżda dac li chien kiegħed jagħmel Evaristu, b'it-tagħlim u b'il ħedma tiegħu, chellu, b'il mod il mod, jisbok il cobor ta' dic il belt fierħa li chien kiegħed isebbaħ Trajjanu.

Evaristu chien kiegħed jibni dic ix-Xirka Nisranija li chella ġurnata b'il għŭenaħ cbar tagħha tgħatti id-dinja collha.

Dana il Papa kassam Ruma f'*Titoli*, igifieri f'taksimiet li cull ŭaħda chienet timxi taħt il ħacma ta' kassis, u li daŭna il kassisin collha, imbagħad, chienu jimxu scond ir-rieda ta'l Cap ta'l Cnisja.

Chiteb ħafna ħuejjeġ ta' għerf cbir, iżda billi iż-żmienijiet chienu ħżiena ŭisk ftit sata jibka niezel sa'l-lum m'il chitba tiegħu.

L-Imperatur Adrijanu, meta ra li il Cnisja ta' Cristu chienet gejja hecc il kuddiem, sibel contra l-insara u contra il Cap tagħhom u għalecc tah il martirju f'is-sena 121. Gie midfun fejn S. Pietru f'il Vatican, għaliex jecc il ħila u il għerf ta' dana il Papa chienu cbar bħal ta' S. Pietru hecc ucoll chien xierak li meta jmut martri bħalu jindifen ħdejh.

COLONNA SAGRA

L' Evangeliu ta Ghada.

It-18 il Ħadd fuk Għid-il-Ħamsin.

SAN MATTEŬ, cap disgħa :—

"Gesù tala fuk dgħajsa, ferak il bahar u mar il belt tigħu (a). U, fis-sigħa u il ħin, giebulu ŭieħed mifluġ, mixħut fuk sodda. U Gesù, mita ra chemm emmnu, kal lill mifluġ:— *"Ibni, agħmel il kalb. Dnubietec maħfura."* Imma x'uħud mil chittieba bdeŭ malajr igħidu bejnhom u bejn ruħħom: *"Dan kiegħed jidgħi."* U Gesù, li chien jaf x'chienu kiegħdin jaħsbu kal: *"Għax taħsbu ħażin f kalbcom? X'inhu l'eħfef tgħid:* **dnubietec maħfura** *jeŭ tgħid* **kum u imxi ?** *Mela biex tcunu tafu li Bin-il-Bniedem, fuk dina l'art, jista jaħfer id-dnubiet,* **kum** (dar igħid lil mifluġ) **arfa soddtoc u itlak lejn darec."** U il mifluġ kam u mar lejn daru. Il ktajja tan-nies, mita raŭ hecc, beżgħu, u raddeŭ kima l'Alla, li chien tà dic is-setgħa collha lill bniedmin."

(a) Il *Belt tigħu* jigifieri Cafarnah, għax Gesù mita telak min Nażar (Nazzaret), chien iħobb igħammar fiha. Chienet belt fil kabda: u Gesù chien hatarha fost il bliet ta' dauc l'inhaui, biex ixerred minnha l'Evangeliu tigħu. San Matteu chien minn Cafarnah u hemm ucoll chienu marru jokoghdu San Pietru u x'uħud mill'Appostli l'oħra, għad li chienu minn Betsajda.

Il Kaddisin tal Gimgha.

Nhar it-Tnejn—Il Madonna tal Colonna.

Nhar it-Tlieta—San Dŭarcu Re ta' l-Inghilterra.

Nhar l'Erbgħa—San Calistu, Papa.

Nhar il Ħamis—Santa Teresa Virgni.

Nhar il Gimgħa—San Dovic Bertrandi.

Nhar is-Sibt—Sant'Edŭige, Regina tal Polonia.

Nhar il Ħadd—18 ta Ottubru, li jaħbat id-19 Ħadd fuk Għid-il-Ħamiem: San Luka Evangelista.

Bi ħsiebna li, cull gimgħa, ngħidu x'erba chelmiet, fil kasir ferm, biex ma'ndejku lil ħadd, fuk il kaddisin li jaħbtu daŭc il granet: iżda fuk daŭc fosthom li huma l'actar magħrufa, m'hux fukhom collha.

Nibdeŭ il gimgħa id-dieħla, biss illum nagħmlu tifchira oħra li tibka tisŭa għal-dejjem. Din it-tifsira hi li aħna sejrin nimxu fuk l'Ordinariu tal Cnisja Maltija, jigifieri fuk il ctieb li joħrog cull sena b'ordni tal Iskof, u li jimxu fuku il kassisin; u għal hecc bosta drabi il Kaddisin li 'nħabbru aħna ma icunujakblu xejn ma tal Almanacchi, seŭŭa ta Malta u seŭŭa ta Barra, li huma mimlijin collha b'li sbalji. Aħna nimxu mal Cleru, gurnata b'gurnata; u tistgħu tibkgħu sguri li, mita tidħlu fi cnisja issibu kiegħda issir il kuddiesa tal Kaddis li tcun ħabbret in-*"Naħla."*

Illum ngħidu biss chelmtejn fuk San Luka, li għandna lejh obbligazioni cbira. San Luka chien minn Autiochia u chien Tabib—*tabib mill'aħjar*, igħid San Paul. X'uħud riedu lgħidu li chien Gentili: iżda chien Lhudi. San Luka issieħeb ma San Paŭl u chien jivvjaggia migħu. Giè Malta magħna ucoll, u baka dejjem jingħad li, chemm damu haŭn, pingielna żeŭġ xbihiet tal Madonna, li jinsabu ŭaħda il Mellieħa u l-oħra il Catidral. Hŭa sgur li San Luka, mita chiteb il *Ctieb tal Appostli*, ftacar fina u faħħarna: l'actar paġna antica ta li Storia tagħna hi dic li chiteb San Luka fukna; u ma nafux għaliex il Maltin ma għandhomx għalieh devozioni cbira. San Luka chiteb l'Evangeliu, chif igħidu l'aħjar chittieba, fis-sena 53; miet fl'Acaia, ta 84 sena; u baka jissejjah l'*Evangelista tal Madonna*, għa'x hu, fost l'erbgħa, chiteb fit-tul fuka. San Paŭl u San Luka chienu jinħabbu bħal aħŭa: u l'Appostlu giè li għemghem li, minn sħabu collha, ma chienx bakagħlu ħlief lilu migħu. Xi chittieba igħidu li chien Pittur, imma bosta oħrajn jiċħdu dina il ħaġa.—San Luka, ŭara li telak ma San Paŭl minn Malta, baka prigiunier migħu geŭŭa Ruma.

g. a. m.

★

Il Festi tal Madonna.

Min barra daŭc li huma f'ilsien cull ħadd, il Cnisia Cattolica tagħmel bosta festi oħra tal Madonna : u aħna jidhrilna li f'dan il Pajjis, fejn id-devozioni ta Maria Santissima, f'ħajjet Alla l'Imbierec, hia ŭisk imxerrda, nagħmlu tajjeb li nuru lil daŭc li ma jafux jakraŭ ħlief bil Malti chemm festi għanda il Madonna ma tul is-sena, għa'x id-devozioni ta din is-Sultana tal Kaddisin collha (*Regina Sanctorum omnium.*) hia dic li tagħżilna mill'l'insara l'oħra, specialment mil Protestanti, u turi il carrattru tagħna Cattolicu.

Billi, 'mbagħd, x'uħud mil festi tal Madonna, minn sena għal oħra, ibiddlu il giurnata taħħom, imħabba li jiltakgħu ma festi oħra tal Cnisja, aħnasejrin ingibuhom chif ħabtu din is-sena.

Jannar.	Fit-23—it-Tieġ tal Madonna.
Frar.	Fit-2—il Purificazioni tal Madonna (*Il Candlora.*)
,,	Fil 20— is-Sacra-Familja, Gesù, Maria u Giuseppi.
Marzu.	Fil 25—il festa ta mita il Madonna giet imħabbra mill l'Anglu li għanda tcun Omm-Alla (*in-Nunziata—annunziata* jigifieri *imħabbra.*)
April.	Fil 10—id-Duluri tal Madonna.
	Fis-27—il Madonna tal Bon-Consill.
Mejju.	Fil 24—il Madonna Għajnuna tal Insara (*Auxilium Christianorum.*)
Giunju.	Fit-28—il festa tal Kalb Purissima ta Maria.
Lulju.	Fit-2—iż-Żiara tal Madonna lil Santa Elizabetta (*il Visitazioni.*)
	Fid-9—il Madonna tal Carità.
	Fis-16—il Madonna tal Carmnu.
Aŭŭissu-	Fil 5—il Madonna tas-Silġ.
	Fil 15—it-Tluħ ta Maria is-Sema (*l'Assunzioni.*)
	Fit-30—il Madonna taċ-Cintura.
Settembru.	Fit-8—it-Tŭelid ta Maria (*Il Vittoria*).
	Fit-13—L'Isem imkaddes ta Maria (il Madonna tal Grazzia).
	Fil 20—id-Duluri ta Maria. (it-tieni festa taħħom.)
	Fil 24—il Madonna tal Ħlas.
Ottubru.	Fl'4—il Madonna tar-Rusariu.
	Fil 11—il festa ta mita Maria saret Omm (il *Maternità.*)
	Fit-12—il Madonna tal Colonna.
	Fit-22—il Purità tal Madonna.
Novembru.	Fil 21—il festa ta mita hadu il Madonna fit-Tempiu (il *Presentazioni.*)
	Fis-27—il Patrocinju tal Madonna.
Dicembru.	Fit-8 -in-Niseĺ tal Madonna (il *Concezioni.*)
	Fil-10—il Giarr tad-Dar Imkaddza tal Madonna f' Loretu.
	Fit-18—il festa ta mita il Madonna bdiet tistenna it-Tŭielid ta Gesù.

Barra daŭna il festi, ma tul is-sena, f'bosta sibtijet issir il kuddiesa tal Concezioni tal Madonna u x'uħud mil festi li semmejna għandom il giurnata tal ottava, jigifieri għeluk it-tmien tijem tarġa issir il kuddiesa tal festa; anzi fil cbar nett (bħalma huma il Concezioni, it-Tŭelid u l'Assunzioni), il kuddiesa tal festa tittenna f'ħafna granet fost l'ottava. Hemm ucoll, fl'aħħar, festi oħra tal Madonna li m'hu-

miex obbligati għal cull imchien, imma isiru bil permess tal Cnisja f'certi lochijet, bħalma huma ta Pompei, ta Lourdes, tad-Daŭl, tal Anġli, tal Gilju, tal Ŭard, tas-Saħħa, ta li Speranza, tal Ħniena, tal Miracli, tal Provvidenza, ta Mejju, ta Stella Maris, tad-Dutrina, u qŭasi tat-titoli collha li għanda il Madonna fil Litanija.

Imma is-seba festi principali tal Madonna huma: (a) il Concezioni; (b) il Vitoria; (c) il Presentazioni; (d) in-Nunziata; (e) il Visitazioni; (f) il Purificazioni; (imsejħa ucoll il Candlora;) (g) l'Assunzioni; jigifieri: (a) mita tnisslet fil ġuf ta Sant'Anna; (b) mita tŭieldet; (c) mita ħaduha fit-Tempiu; (d) mita giet imħabbra li chella tcun Omm-Alla; (e) mita marret iżżur il Santa Elizabetta; (f) mita dehret b' Gesù fit-Tempiu, għeluk l'erbgħin giurnata fuk it-Tŭielid tigħu; (g) mita telgħet is-sema.

Il festi l'oħrajn taħħa huma titoli li tatiha il Cnisja u devozionijet li għandom il Cattolici għaliha.

G. Muscat Azzopardi.

FAVUR U CONTRA

Ir-Rabat ta Għaŭdex.
Is-7 ta Ottubru 1908.

Sur Direttur,

Minn l-erba numri tan-"Naħla" li ħarġu s'issa rajt li din hi il gazzetta li għandu bżonn il poplu, u li cull min jaħseb ta ragel chien dejjem jixtiek jara. Gazzetta ta tmien faċċati mimlijin bħal bajda, bla l'ebda ŭaħda moħlija fl-avviżi, chif soltu jcunu il gazzetti l-oħra, b-tipi ġodda, b-carta tajba u sabiħa u fl-aħħar, li hu l'akŭa, b'direttur intelligenti li,barra milli għandu scola biż-żejjed biex jidderigi gazzetta imkar taljana jeŭ ingliża, għandu ucoll il fehma li m'hux billi bil malti għandu jicteb chif gie gie, basta jiftihem, bħalma għandna ħafna li jictbu bil malti, imma jkis li jictbu sa fejn jista chif titlob il grammatica, u hecc ifittex li lil karrejja jdarrilhom għajnejhom fuk malti mictub chif għandu jinchiteb; gazzetta hecc, li cull ma fiha hu tagħlim u tgħarrif għall poplu, hi ŭaħda li cull familja għandha tcun imsieħba fiha, għax gid biss jista jcollha mil kari tagħha, deni katt, bħal mil kari ta ħafna cotba li kiegħdin joħorġu illum.

In-"Naħla" tiegħec, Sur Levanzin, għoġbitni fuk li għoġbitni, għax barra milli fiha x'takra ħŭejjeġ ŭisk tal fejda għall poplu, hi magħmula bla ebda ħeħħa, u għalhecc għad li m'hux soltu tiegħi nissieħeb f'gazzetti bil malti, din dehirli li għandi insostniha m'hux biss bil chitba, sa fejn il posizzjoni tiegħi tippermettili, imma ucoll bill flus billi nissieħeb għal copja. U din il fehma tiegħi, għal dac li hu l-aħħar biċċa, jakbel magħha Monsinjur Dun Lŭigi Cordina, Canoncu tal Catidral ta Għaŭdex, li jokgħod ir-Rabat ta Għaŭdex, u li talabni biex nictiblec issieħba fin-"Naħla," u jakblu ucoll oħrajn li kaluli li għandhom jictbu lec.

Compli, Sur Levanzin, aħdem biex iġgib il kuddiem in-"Naħla' biex ŭakt li l-ilsien malti jcun jista jifraħar li għandu gazzetta li tista tħabbatha ma dŭc ta ilsna oħra, il poplu fli stess ħin icun jista jitgħallem u jigi il kuddiem.

Għoddni dejjem il ħabib tiegħec
G. Vassallo.

★

Il Mosta, fl-14 ta Ottubru 1908

Sur Levanzin,

Għedtlec fl'ittra li ctibtlec mill Mosta fis-sebgħa u għoxrin ta Settembru li għadda, li ir-regola li inti tajt fin-"Naħla" fuk l'i u l'ŭ consonanti, chienet sabiħa u ħafifa ŭisk; iżda ma chienetx biż-żejjed. Ir-regula hija din. "Għal cull sillaba, vocali ŭaħda." Tajjeb ŭisk; imma xi drabi ŭieħed ma jarax seŭŭa chif chelma titkassam fis-sillabi tagħha, jeŭ chelma chemm il sillaba fiha. Għat-taksim tal cliem fis-sillabi, tmixxic regula oħra ħafifa daks dic li tajt int. Meta 'ssib li f'chelma l'i jeŭ l'u hija consonanti, fil cliem collu li jigi min dic il chelma l'i jeŭ l'u tibka dejjem consonanti. L'istess i jeŭ u ma tistax tcun dakka vocali u dakka consonanti fil chelmiet li jiġu minn xulxin.

Għalecc	ŭaħda,	ŭħud.
	ŭiret,	ŭritt.
	ŭasal,	ŭsalt.
	ŭaka',	ŭkajt.
	ŭiċċ,	ŭċuħ.
	ŭiżen,	ŭżin.

Mela, ŭħud, ŭritt, ŭsalt, ŭkajt, ŭċuħ, ŭżin, huma ta sillaba ŭaħda. Bħal daŭn hemm, ŭgigħ, ŭlied, ŭrajja: ŭtik, ŭrieżak u oħrajn bħalhom.

Hecc ŭcoll mill imperattiv "ixtri" nagħmlu n-ixtri, t-ixtri, j-ixtri, mela it-tielet persuna tal present tal verbi tibda bl'j (consonanti) dejjem, u għalecc għandna nictbu: "jmiss," "jrid," "jcun," "jneħħi," "jŭelli," "jsaŭŭat, "jmeċlak." Hemm x'hemm kabel, katt ma għandna nictbu "irid" "icun" bħalma jridu xi ŭħud.

Dan għat-tielet persuna tal maschil.

Għat-tielet persuna tal femminil għandna it-t, bħal j-mur t-mur. Iżda ara x'jiġri. Meta l-eŭŭel ittra tal verb tcun d, ċ, ġ, s jeŭ ż billi daŭn l-ittri jixbħu lit-t, jiġbduha u hi issir bħalhom.

Għalecc minn f'loc t-dur, t-ċarċar, t-gerri, t-seŭŭi, t-żomm, ngħidu ddur, ċċarċar, ġġerri; nżidu i vocali kuddiem u nictbu, id-dur, iċċarċar, iġgerri, isseŭŭi, iżżomm. Dan jisŭa ŭcoll għat-tieni persuna singular u plural.

Jecc jidhirlec li ftit tagħlim bħal dan jisŭa xi ħaġa għan-"Naħla," darb' oħra nictiblec fuk il għ.

Ħabibec
N. Tagliaferro.

★

Sur Tagliaferro,

Narġa ntennilec: merħba bic dejjem; il chitba tiegħec sonbor għa'n-"Naħla" dgħajfa tiegħi.

Ħallini biss nistaksic. Il cliem imnissel minn ieħor (*derivat*) tmixxih fuk ir-regola li tajt int; iżda il cliemgħeruk fuk liema regola tmixxih? Fuk ir-regola tiegħi, hux? Meta jcolloc "ŭieħed" u trid taf l-u hix consonanti jeŭ vocali, timxi b'il fors icolloc fuk ir-regola tiegħi; jecc imbagħad trid taf seŭŭa chif għandec ticteb "ŭaħda," "ŭħud," "ŭieħidhom" u daŭc il chelmiet collha imnisslin minn "ŭieħed" tista timxi b'ir-regola li tajt int. Dina ir-regola hi sabiħa ħafna u fukha huma mibnija l-Esperanto u l-Ido li fihom is-sib is-sugu ta' l-aħħar studji ta'l filologija u ta'l ortografija.

Inti stess mort tgħid "meta 'ssib li f'chelma l'i jeŭ l'u hi consonanti" bla ma għidt chif u bla ma tisa tgħidu b'ir-regola li semmejt int.

Mela għandec raġun int u għandi raġun jiena. Ir-regoli huma tnejn: il ŭaħda tiegħi u l-oħra li semmejt int, u jisŭeŭ it-tnejn, għaliex ir-regola li semmejt int jiena nemmen biha daksec u irrid nibda nimxi fukha dejjem. Naħseb li ftehimna.

Ħabibec
A. Levanzin.

★

Chien hemm xi ħadd li tmeżmeż il gingħa l-oħra għa'x kal li jiena makdart l'in-nies ta's-sengħa maltin, u li għedt li ma jafux jaħdmu. Dana ħolmu hu, għaliex jiena naf b'iż-żejjed li f'Malta għandna ħafna imgħallmin li jobormuhom u li jistgħu jħabbtuha f'il ŭisa ma' l-imgħallmin frustieri li jiġu f'Malta. Lankas ma nista ingħid li cull frustier li jigi f'pajjisna hu aħjar f'is-sengħa m'il l-imgħallmin maltin. Dac li ridt ingħid hu dan: li il cotra ta' n-nies ta's-sengħa maltin ma jħabblux rashom b'iż-żejjed biex jitgħallmu tajjeb ferm is-sengħa; għalihom b'iż-żejjed li jcunu jġaħgħu u jakilgħu il ġurnata. Billi ħafna m'il frustieri li jiġu jcunu jafu is-sengħa tajjeb, daŭna jieħdu il ħobż l'innies ta's-sengħa cajmana tagħna; għaliex il veri imgħallmin maltin huma dejjem fgati sa mnifsejhom b'ix-xogħol, imfittxa u mħallsin tajjeb.

Jiena l'in-nies ta's-sengħa ma nista katt immakdarhom, għaliex jien bin is-sengħa n għaddejt l-aħjar ta' żgħużiti f'is-sengħa; u meta ngħid xi chelma ftit tniggheż contra tagħhom nagħmlu għaliex inħobbhom ħafna, għaliex nixtiekilhom il gid u biex narahom mixjin il kuddiem bħal ma huma miexjin in-nies ta's-sengħa ta'pajjisi oħra. Min thejjmu dejjem biss, taħlih.

IS-SAHHAR FALZUN

RUMANZ MALTI ORIGINALI

TA'

AGOSTINO LEVANZIN

—"Le, Marija ma chelliha l-ebda ħtija. . . . Marija chienet sejra tcun vittma oħra ta'l ħruxija tiegħu. It-tort li chien sejjer jagħmel lil Marija ried jagħmlu collu lili. Ŭara li ħarbat il familja tagħna u kerdilna l-ommna u lil ħuna, ried issa jidrobni f-ŭaħda m'il ħaejjeġ l'actar għeżież li bakagħli f'id-dinja, billi jeħodli il Marija u jtebbagħla gieħha. Iżda Alla, li jaf chemm inħobbcom, ma riedx u nebbaħni f'il ŭakt biex stajt naħtafha minn ġo 'd-dŭiefer chiefrin minn tiegħu. . . . Malli dħalt fejn Marija chienet għada għaxja. Jiena inxtħett għarcobtejja ħdejn rasha u bdejt imbusa fuk ġbinha chemm niflaħ. Iżda xuftejja chienu niexfa, moħħi chien donnu sponża magħsura, kalbi chienet saret donnha ta's-sufra; chif stajt b'id-demm ta'bniedem għadu jkattar ma'x-xabla li poġġejt ma' genbi, b'il bxara E ommi u ħija geŭ mekrudin minn dac l-infami, b'ir-rabja li ma stajtx inseŭŭeb fuku, darba għal dejjem, il killa tiegħi, inħoss kaŭŭija l-imħabba?

Iżda dac il beŭs, u forsi xi dmugħ li gelben bla ma naf minn għajnejja, u leħni x-ħin bdejt insejħilha b-isimha, gegħluha tistejken, u malli fetħet is-sbieħ għajnejn suŭed tagħha li ma ħarsux ħlief b'il ħerra fuk il Cavalier, u lemħet lili, f'il ħin li għannkitni b-chemm chienet bakgħitilha forza, kaltli:—Ambroġ Alla bagħtec. . . . li ma contx int chiecu jiena mitlufa għal dejjem. . . . u int ma cont katt temmen. . . . u jien ma cont katt incun tiegħec". . . .

—"Hallic minn dan Marija' kalliha malajr Ġannicol ta'Luka li chien kiegħed ftit bogħod minnha jgħasses fukha. "Li chien għadda u mar... basta ħlistha b-ŭicċ il gid...' u x'ħin dar fuki bil ħleŭŭa kalli:— "Broġ, m'hux aħjar naraŭ ninġabrux lejn l'Imdina, għaliex iż-żerniek ma tantx hu f'il bogħod, inti 'mċappas colloc dmija, għandna dina il mara magħna, u aħjar ma'nħallu l'il ħadd jintebaħ b-dac li sar. Xi tgħid? m'hux aħjar nitilku b'il mod?,.."

"Iva," ŭieġibtu jiena, x-ħin komt b'il ŭiekfa, "iva, kiegħed tgħid seŭŭa... sejjaħ lil Ġużepp ħalli jressak iż-żŭiemel... il Marija nieħu ħsiebha jien..."

U x-ħin għidt hecc għajnejja ma nafx chif marru f'il ġnien, u ilmaħt fl-art, taħt it-tieka, bħal ħaġa seŭda mifruxa u staksejt lil Ġannicol x'inhi.

—'Dac il gisem ta' Calanġ, il kaddej misħut l-ieħor ta'l Cavalier, li jiena 'nfidt minn banda għal l-oħra b-dina ix-xabla x-ħin ried jakbeż m'it-tieka biex jaħrab....

—"Mela it-tnejn ħadu li chien ħakkhom. . biss l-inchejja tiegħi hi li minn ġegħi hom jagħmlu li għamlu ħelisha ħixx."

'Ġannicol kabeż minnufih mi't-tieka, mar fejn Ġużepp li chien għadu ma 'ntebaħ xejn b-dac li chien sar, u giebu iż-żŭiemel ŭara il bieb ta'd-dar, mnejn ħriġna jien u Marija, u li jana tallajt ġo ħoġri biex inŭassalha ġo darha fl-Imdina.

'Ġannicol u Ġużepp żammeŭ ftit lura, u Ġannicol beda jgħid ħaġa b-ħaġa lil Ġużepp dac collu li chien ġara f'il ftit ħin li chienu ħalleŭh ŭaħdu; u dana ma stagħġebx bi ftit u ma raddx ftit slaleb meta fehem x-tort icreħ il misħut Cavalier ried jagħmel lili u chif Alla ŭassalni fuku f-il ħin biex naħtafu il priża minn ġo idejh.

'Marija Ingŭaneż, fi ħdani, fi ħdan minn tant iħobbha, ŭara li tgħannakna u tbeŭŭisna chemm flaħna, u ħallatna id-dmugħ ta' xulxin f'dic il lejla kalila għalina, bdiet biex tgħidli chif ŭakgħet geŭŭa idejn dac il baiedem fahxi li għalieh collox chien xierak basta jakta ix-xeŭkat ħżiena tiegħu u jivvendica ruħu minn daŭc li ma jħalluhx jasal fejn tgħidlu rasu.

(Jissocta.)

HAREĠ IL CTIEB SABIH

"IL MAHBUB TA' GESÙ."

TA' S-SUR ĠUŻE MUSCAT AZZOPARDI, B'IL HAJJA U B'IRRITRATT TA' L' AŬTUR, B'IN-NOTI U BI STAMPA SABIHA "SAN ĠŬANN EVANGELISTA F'PATMOS."

DANA IL CTIEB HU STAMPAT FUK CARTA M'IL L-IFIEN U GHALCHEMM FIH FUK IL GHOXRIN FAXXICLU SEJJER JIMBIEH **XELIN U NOFS BISS** IL COPJA. MIN HA L-EŬŬEL TNAX IL FAXXICLU U MA KAGHBARHOMX IGIBHOMLI U JIENA NATIEH UIEHED MEHJUT U LEST. IXTRUH HALLI TAKRAU CTIEB TASSEU SABIH.

XARADA.

Cullħadd għandu minn ta' l'*eŭŭel.*
Cullħadd għandu minn ta' t-*tieni.*
L-*intier* sib għand mastrudaxxa.
Sabiex int tŭiegibni cmieni.

F. Hass (Sliema).

L-imsieħbin li jibagħtu tŭegiba tajba sa nhar it-Tlieta f'il għaxija ingibilhom isimhom f'in-"Naħla."

TIFSIR TA'L-LOGHOB TA'L GIMGHA L-OHRA

TAHBIL IL MOHH

Billi tŭiegib irceŭejt ftit ŭisk u l-ebda tŭiegiba ma chienet b'iż-żejjed tajba chif xtakt jien il premju jibka għal logħob ieħor.

Min irid jixtri mobbli m'il l-isbaħ fuk disinn modern u bi prezzijiet irħas imur f'id-depositu ta' Carmelo Delia, 71 u 72 Strada Marina, Bormla.

Ibieh ucoll caŭba, injam ta'l geŭż u injamijiet oħra bi prezzijiet, irħas.

Jaħdem ucoll mobbli b'il cummissjoni f'il fabbrica barra il Mina. ta' S. Tumas.

Tridu tpejjpu sigarretti m'il l-aħjar u m'il l-orħos?

Ixtru is-sigarretti "Imperial" ta' Alfredo Caruana ta' Ta's-Sliema li jimbihu f'il ħŭienet principali.

Stamperija «Excelsior» 37, Strada San Giovanni, Il Belt.